

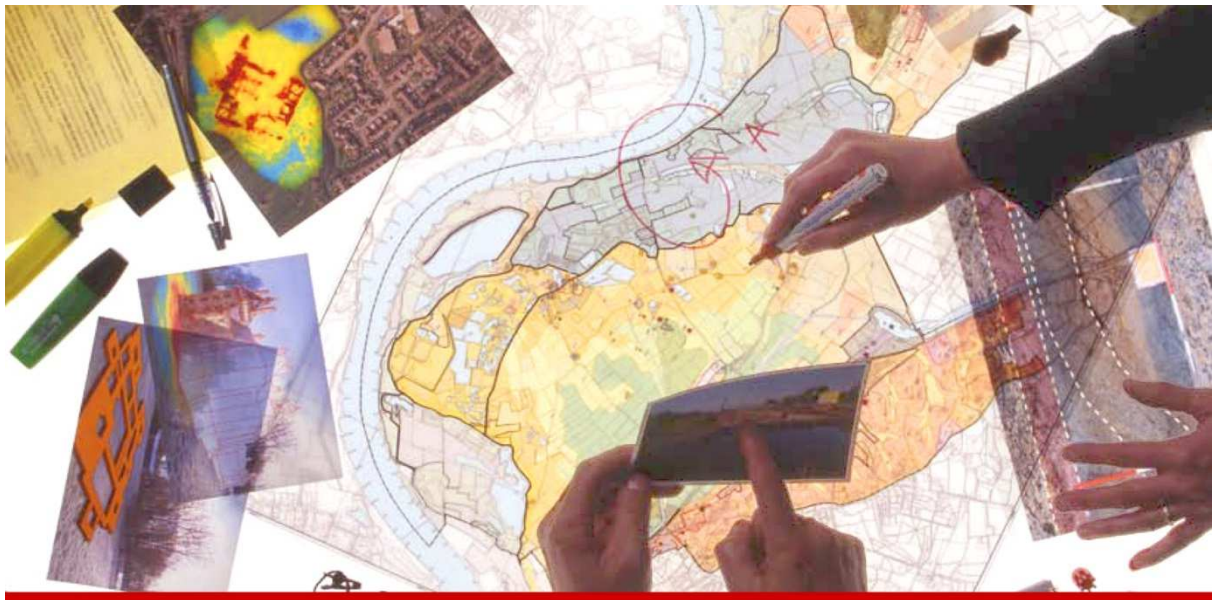
Adviesdocument 910

Project: Archeologische begeleiding, plangebied Geerstraat te Heerlen,
gemeente Heerlen

Projectcode: 25448HEERG2

Opdrachtgever: Veolia Energie Netwerken

Datum: 5 december 2017

BERICHT ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING STADSVARWARMING HEERLEN-GEERSTRAAT

Inleiding

Langs de Geerstraat en Kruisstraat in het centrum van Heerlen is een nieuwe warmwaterleiding aangelegd (zie figuur 1). De sloop van het oude systeem en/of de aanleg van een nieuwe is daarbij archeologisch begeleid, conform een in 2016 vastgesteld PvE (Tichelman & Janssens, 2016). De ontgraving tijdens deze werkzaamheden reikten tot ca. 1-1,7 m diepte. De breedte van de ontgraving op de bodem bedraagt ca. 1,3- 2,5 m.

In het plangebied had nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden, maar op basis van de gemeentelijke archeologische verwachtings- en beleidskaart (figuur 5) kent het gebied een hoge archeologische waarde.

Tijdens de archeologische begeleiding is vastgesteld dat het gehele gebied ernstig verstoord was als gevolg van talloze leidingsleuven. De verstoringen waren dermate massief dat in de meeste gevallen niet eens de oorspronkelijk aanwezige löss kon worden vastgesteld, laat staan archeologische resten.

Gebiedsgegevens

Bodem en geomorfologie

Het plangebied ligt op een lössglooiing (figuur 2), tussen de beekdalen van de Caumerbeek en de Geleenbeek. De ondergrond in het plangebied bestaat uit löss, afgezet tijdens de laatste en voorlaatste ijstijd (resp. Saalien en Weichselien). De löss wordt gerekend tot de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Schimmert. In de löss is van nature een radebrikgrond tot stand gekomen, gekenmerkt door een kleiuitspoelings- of E-horizont met daaronder een kleinspoelings- of textuur B-(Bt-)horizont. Onder de Bt-horizont bevindt zich het onaangestaste, oorspronkelijke moedermateriaal, aangeduid als de C-horizont, met daartussen meestal een zogenaamde overgangslaag de BC-horizont. Hoewel de bodem in het plangebied niet gekarteerd is vanwege de aanwezige bebouwing en verharding, is dit wel het bodemtype dat verwacht wordt (Verhoeven, 2007).

Cultuurhistorie en archeologie

De bekende vindplaatsen in de omgeving van het plangebied (figuren 3 en 4) hebben nagenoeg alle te maken met de Romeinse *vicus Coriovallum*, gesticht op het kruispunt van twee wegen: van Boulogne-sur-Mer naar Keulen ("Via Belgica") en van Xanten naar Aken, die aangelegd moeten geweest zijn rond het begin van onze jaartelling. Aan de hand van vele toevalsvondsten, noodonderzoeken en kleine opgravingen kan de bewoning en industriële activiteiten in de *vicus* in zekere mate gereconstrueerd worden. De oudste (Romeinse) vondsten dateren uit de Augusteïsche tijd en houden vermoedelijk verband met de aanwezigheid van militairen. De oudste sporen van bewoning in de 1^e eeuw was misschien nog weinig opvallend. Recent onderzoek heeft aanwijzingen opgeleverd voor mogelijke houten boerderijen van het Alphen-Ekerentype zoals we die ook van elders in Zuid-Limburg kennen. De echte groei en bloei komt in de 2e eeuw na Chr. Meest bekend is het thermencomplex met rondom woningen met steen(sokkel)bouw, soms met residentiële kenmerken, zoals hypocaustverwarming,

versierde muren en vloeren. De *vicus* kende ook een bloeiende industrie in de vorm van pottenbakkerijen. Momenteel zijn er al zo' kleine 50 bekend. Buiten de *vicus*, langs de hoofdwegen lagen de grafvelden van de *vicus* (Tichelman & Janssens, 2012) (figuur 4).

De middeleeuwse kern van Heerlen concentreerde zich rond de Pancratiuskerk, zoals ook nog te zien is op historisch kaartmateriaal uit de 19e eeuw. Dit neemt echter niet weg dat ook middeleeuwse landelijke bewoning kan voorkomen. Middeleeuwse vindplaatsen (en trouwens ook vindplaatsen uit oudere periodes) zijn in Heerlen-centrum echter slecht bekend. Dit is het gevolg van het doelgericht graven naar de Romeinse tijd in het verleden. Hierbij zijn de jongere vindplaatsen weggegraven zonder deze te documenteren.

De Geerstraat/ Kruisstraat is een oude weg. Op 19^e-eeuwse historische kaarten is bebouwing zichtbaar langs de straat (figuur 3). Hoewel de straat geen deel uitmaakt van het middeleeuwse "hart" kunnen oudere resten uit de 18^e eeuw en eerder aanwezig zijn.

De begeleiding

De begeleiding heeft plaats gevonden tussen 19 september en 16 oktober. Op 19 september is met de uitvoerder op locatie bekeken hoe gewerkt wordt en wat ongeveer de planning was. De sleuf was toe geopend ter plaatse vanaf de Geleenstraat circa 25 m, in de richting van de Kruisstraat en niet erg diep, ca. 1,00- 1,50 m onder het maaiveld. Nergens in de put kon de natuurlijke bodem worden aangetroffen. De werkzaamheden gaan relatief langzaam, zodat tijd genoeg is om de profielen af te steken.

Gedurende de gehele begeleidingsperiode is bijna dagelijks een kijkje genomen in de sleuven, ter controle van archeologische resten en het natuurlijke bodemprofiel. Begonnen is in het zuiden, vanaf de kruising met de Geleenstraat tot aan de kruising met de Uilenstraat, daarna dwars over de Kruisstraat, dan dwars over de Geleenstraat en tenslotte vanaf de hoek van de Geleenstraat naar het noorden tot aan de Promenade (zie ook figuur 6).

Overall in het gebied bleken ernstige verstoringen aanwezig, als gevolg van kabels en leidingen door de tijd (figuur 6-10). Opvallend was dat vrijwel nergens een natuurlijk bodemprofiel kon worden vastgesteld. Dit verwondert echter niet: de sleuf volgt overal de huidige stoep, waar – in het centrum van de stad – natuurlijk met veel kabels en leidingen te rekenen is.

Slechts op zeer weinige locaties werden kleine stukjes natuurlijk bodemprofiel vastgesteld. De overgrote meerderheid van de profielen en bodem van de put bestond uit geroerd materiaal, vooral geel of bruin zand en allerlei soorten puin, die als opvulling voor de sleuven van kabels en leidingen waren gebruikt. Indien een stukje natuurlijke löss werd vastgesteld, betrof het de BC-horizont, met soms nog een restje Bt-horizont aan de bovenzijde.

Een iets langer natuurlijke behouden profiel is alleen vastgesteld tussen de Geleenstraat en de Promenade (figuur 10). Hier werd onder de recente bovenlagen een restant Bt-, BC en C-horizont van respectievelijk 10 cm, 20 cm en 25 cm vastgesteld, alvorens een C-horizont met erg veel mangaan en roest kwam. Mogelijk gaat het hier om een gelaagdheid als gevolg van ouder (schoon) colluvium, als gevolg van de hellingen in het landschap naar het noordwesten loopt.

In de begeleide putten zijn geen archeologische sporen waargenomen en is ook geen ouder vondstmateriaal dan uit de 20^e eeuw vastgesteld.

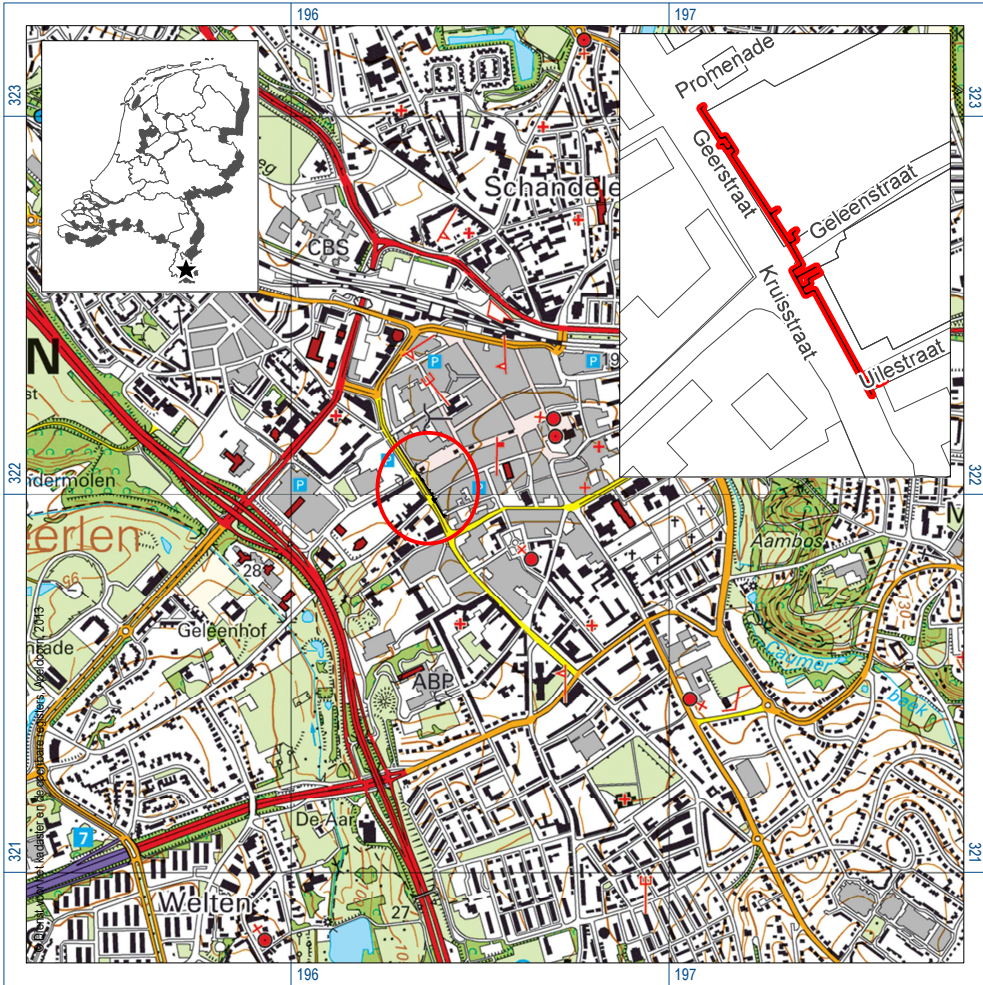
Er zijn dus geen vindplaatsen vastgesteld en daarom volgt, in afspraak met het bevoegd gezag de gemeente Heerlen (contactpersoon H. Vanneste), geen standaardrapportage.

Bronnen

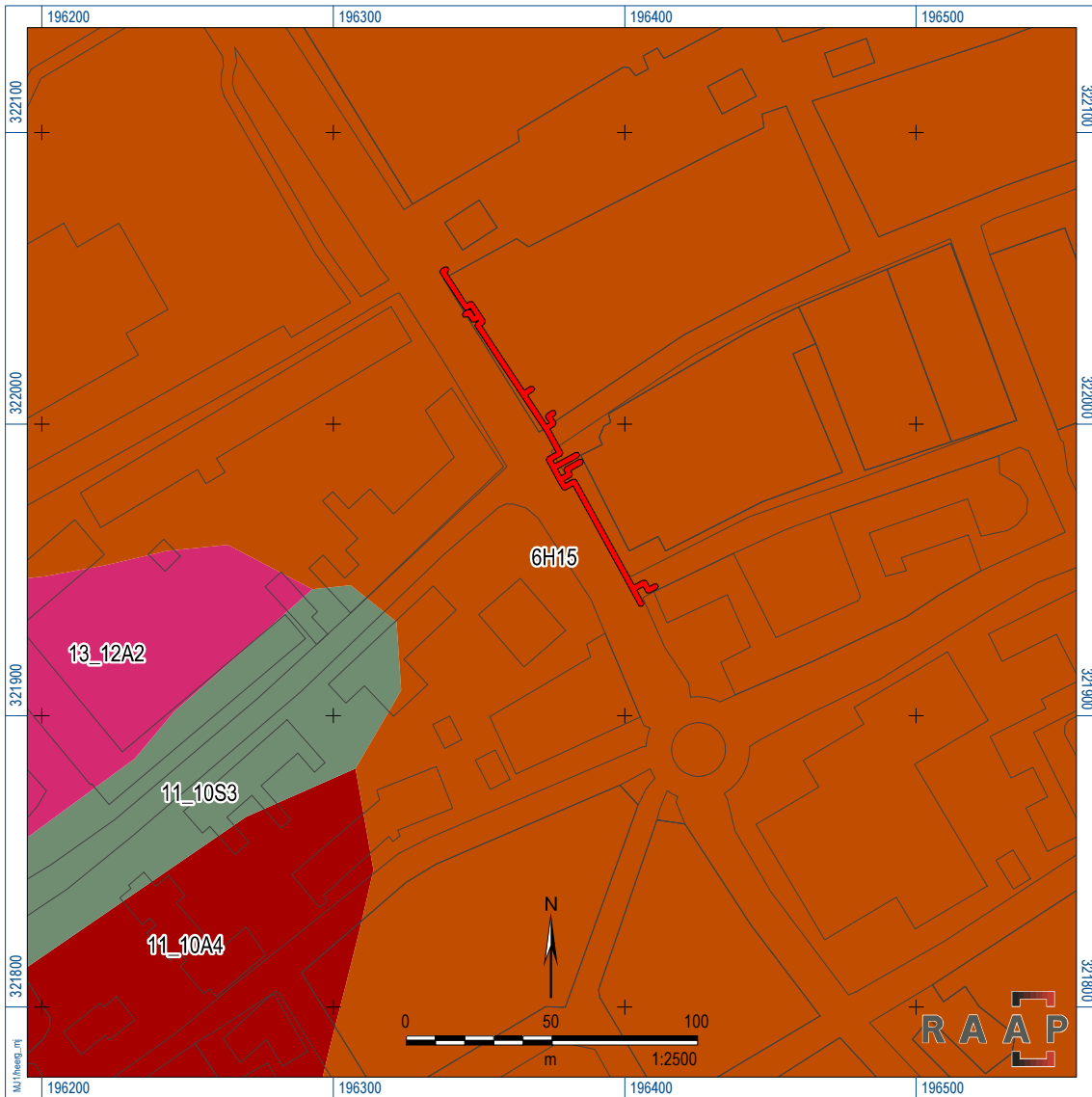
- Tichelman, G. & M. Janssens**, 2012. Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum, Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen: een opgraving in de vicus van Heerlen. *RAAP-rapport 2210*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Tichelman, G. & M. Janssens**, 2016. *PvE 1681, archeologische begeleiding protocol proefsleuven en opgraving, plangebied Geerstraat/ Kruisstraat te Heerlen, 12/09/2016*, eindversie
- Verhoeven, M.P.F.**, 2007. Hoog, middelhoog en laag; een archeologische verwachtings- en cultuurhistorische advieskaart voor de Parkstad Limburg gemeenten en de gemeente Nuth. Deelrapport I: de archeologische verwachtings- en cultuurhistorische advieskaart en Deelrapport II: Catalogus van archeologische vindplaatsen en bouwhistorische elementen. *RAAP-rapport 1483*. Weesp.

Figuren

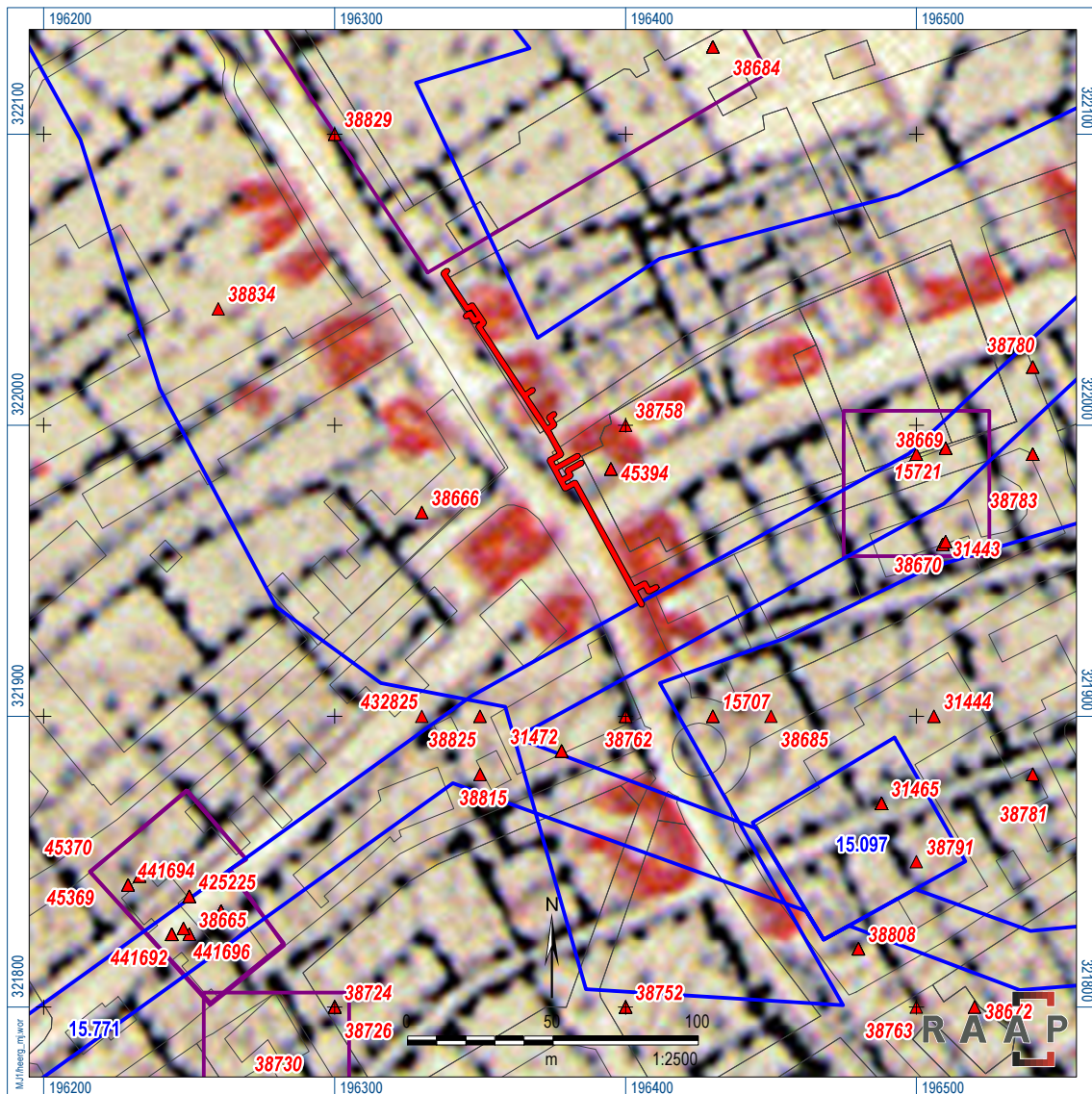
- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Geomorfologische context van het plangebied (rode lijn) (Bron: RAAPGeo).
- Figuur 3.** ARCHIS-waarnemingen driehoek), vondstmeldingen (ster), onderzoeksmeldingen (paarse lijn), AMK-terreinen (blauwe lijn) en plangebied (rode lijn), geplot op de Tranchotkaart (Landesvermessungsamt Nordrhein-Westfalen, 1967).
- Figuur 4.** De vicus Coriovallum (Tichelman & Janssens, 2012: 62, fig. 7.2.1). Rode lijn: ligging plangebied.
- Figuur 5.** Uitsnede uit de gemeentelijke archeologische beleidskaart (Verhoeven, 2007).
- Figuur 6.** Maatregelenkaart.
- Figuur 7.** Veldwerk.
- Figuur 8.** Veldwerk.
- Figuur 9.** Veldwerk.
- Figuur 10.** Veldwerk.

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

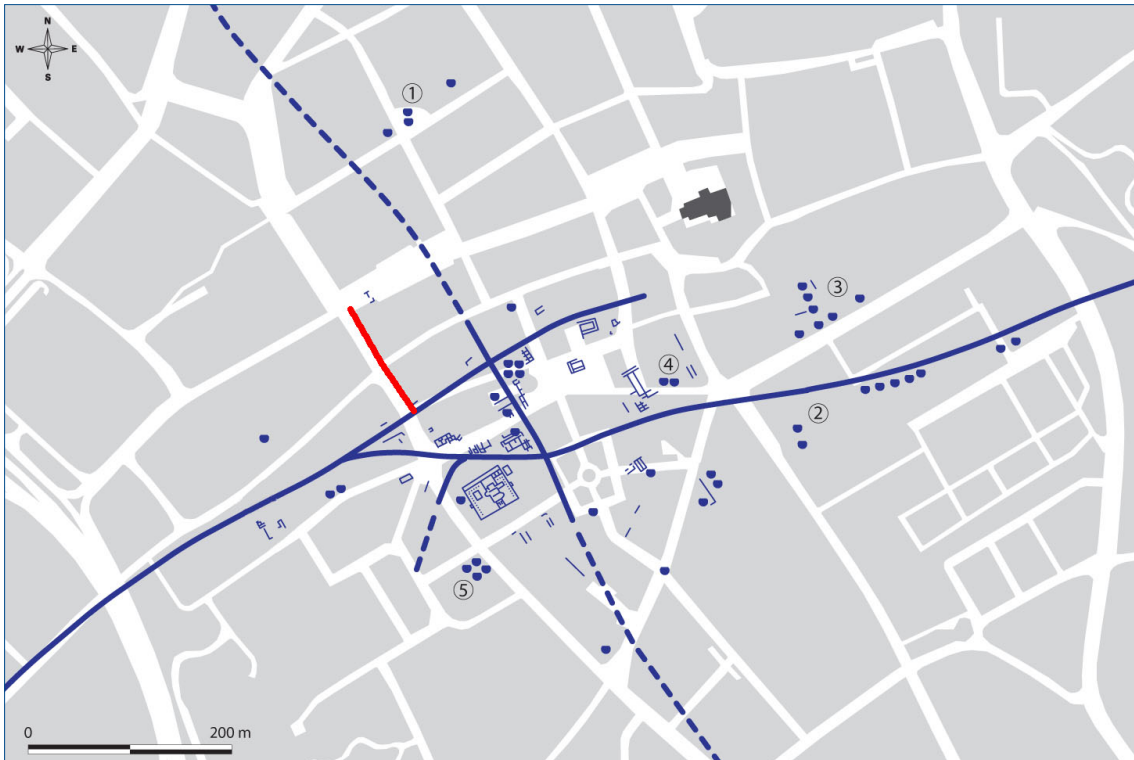

Figuur 2. Geomorfologische context van het plangebied (rode lijn) (Bron: RAAPGeo).

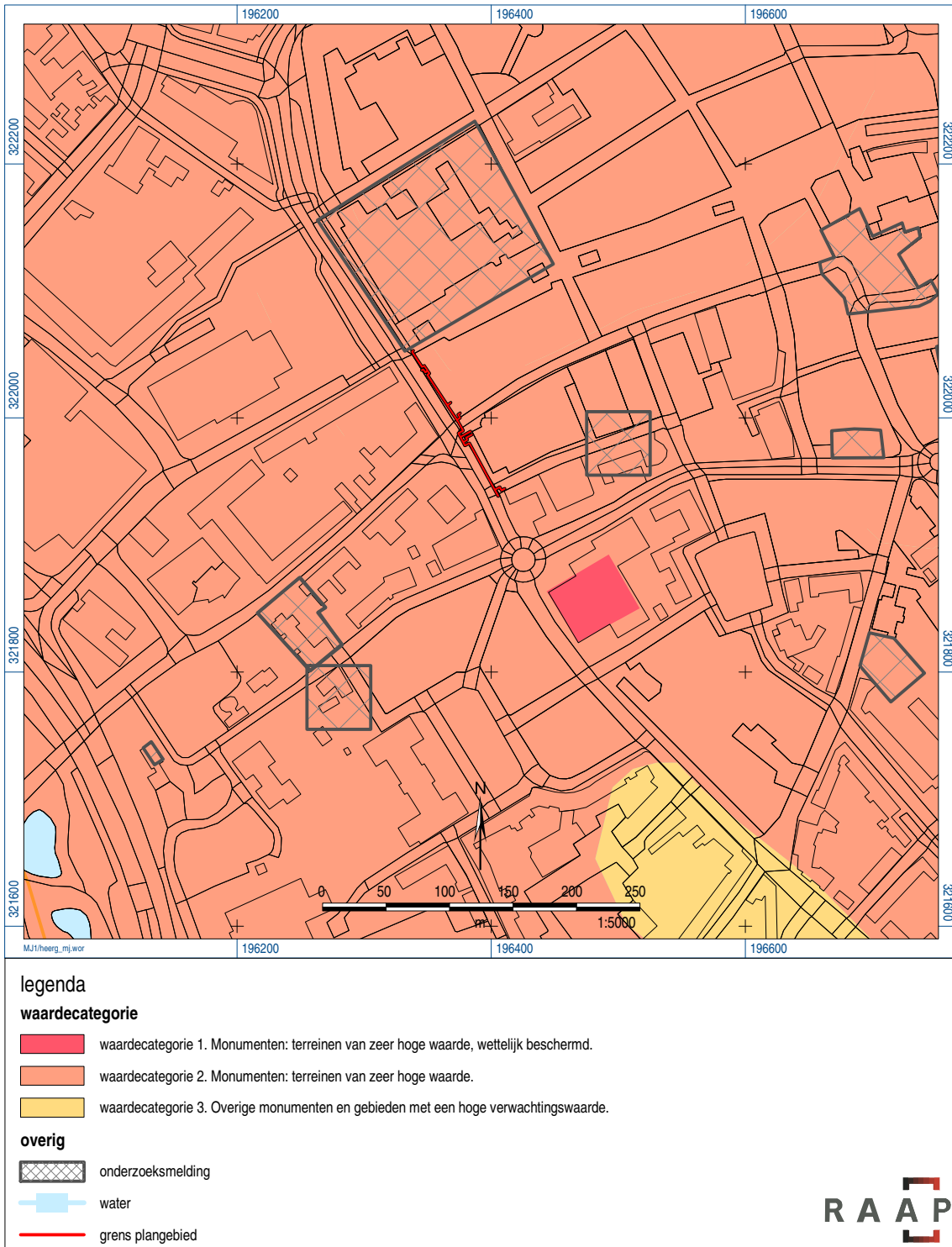

Figuur 3. ARCHIS-waarnemingen driehoek), vondstmeldingen (ster), onderzoeksmeldingen (paarse lijn), AMK-terreinen (blauwe lijn) en plangebied (rode lijn), geplot op de Tranchotkaart (Landesvermessungsamt Nordrhein-Westfalen, 1967).

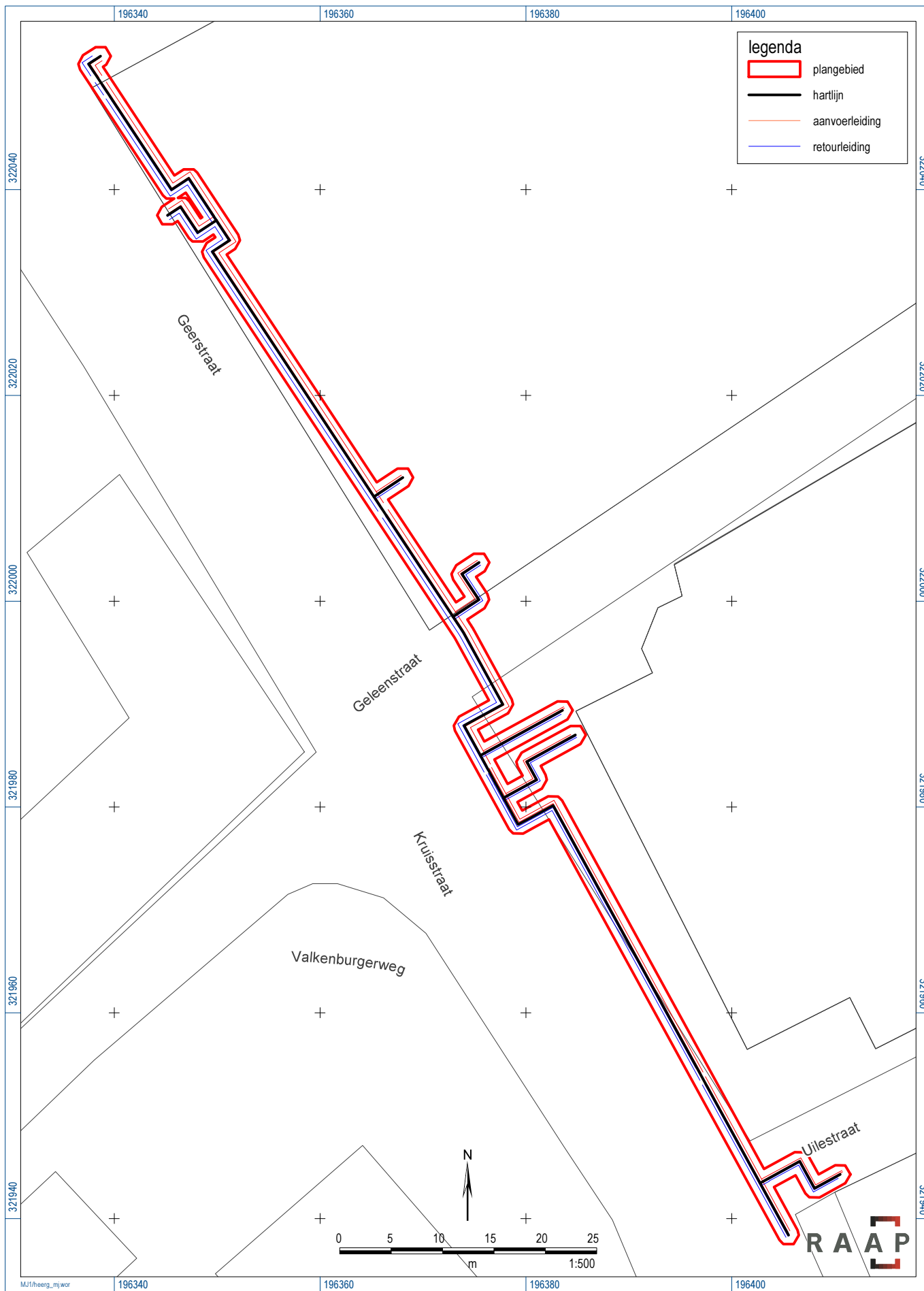

Figuur 4. De vicus Coriovallum (Tichelman & Janssens, 2012: 62, fig. 7.2.1). Rode lijn: ligging plangebied.

Figuur 5. Uitsnede uit de gemeentelijke archeologische beleidskaart (Verhoeven, 2007).

Figuur 6. Maatregelenkaart.

Figuur 7. Sleuf tussen Geleenstraat en Uilenstraat, op 18-9-2017

Figuur 8. Sleuf dwars over de Uilenstraat, op 22-9-2017

Figuur 9. Sleuf ter hoogte van hoek Geleenstraat, op 21-9-2017

Figuur 10. Sleuf tussen Geleenstraat en Promenade, op 5-10-2017